

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת פינחס תשע"ג

למה אנו משתוקקים לימות המשיח?

אי אפשר כלל לעשות בלי בית. אנו הרי מתפללים על כך בכל תפילת מוסף: "יהי רצון מלפניך... שתעלנו בשמחה לארצנו... ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם", וכן בתפילות ימי החול: "והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל", שתשוב עבודת הקרבנות שבמקדש. אנו מצפים גם שכל ארץ ישראל תהיה לעם ישראל ע"פ תורת ישראל - שלא ילחצו עלינו להתחלק בה עם מדינה פלסטינית - ושנזכה לקיים בה את כל המצוות התלויות בארץ בכל חומרתן, כפי שכתב הרמב"ם, שלעתיד לבוא "עושין שמיטין ויובלות ככל מצותם האמורה בתורה" (הלכ' מלכים פי"א ה"א). כרגע, יובל אין לנו כלל, ושמיטה יש לנו רק מדרבנן (לדעת רוב הפוסקים), ולכן מקילין בכל מיני שאלות. אבל כשיבוא משיח, לא יהיה עוד מקום להקל, שכן יחזרו שמיטין ויובלות לנהוג מן התורה.

ובכלל, מי שחושב שכשיבוא משיח החיים יהיו קלים יותר - טועה. החיים יהיו קשים יותר כשיבוא המשיח. למשל, כל דיני טומאה וטהרה, שכמעט ואינם מעסיקים אותנו היום - חוץ מלענין כהנים, שאסורים ליטמא למת, ולענין סכך, שאסור לעשותו מדבר המקבל טומאה, ולעוד כמה ענינים - יחזרו לנהוג. הפרשת תרומות והמעשרות תהיה מדאורייתא, הפרשת חלה תהיה מדאורייתא, כל הלכות קדשים יחזרו לנהוג, קרבן פסח, עולת ראייה ושלמי חגיגה. היום, לאחר שיהודי סיים להתפלל שחרית ומוסף ביו"ט ראשון של רגלים, יכול ללכת לאכול ולישון. אבל כשיבנה המקדש, יצטרך במקום זה לעמוד בעזרה בתור ארוך, כדי להקריב עולת ראייה ושלמי חגיגה. כמו כן תחזור הסנהדרין ויחזרו ארבע מיתות בית דין ודיני מלקות. מי שמצפה א"כ לקולות בימות המשיח, עלול לנחול אכזבה קשה. להפך, אנו מצפים לחומרות בימות המשיח, לא לקולות. החיים יהיו יותר קשים בימות המשיח. אבל אדעתא דהכי אנו רוצים משיח, כדי להתחייב בכל המצוות והחומרות הללו.

בית המקדש - שפע רוחני לעולם

יש גם הבטחה של הקב"ה, שבימות המשיח "אֶשְׁפּוֹף אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר, וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם" (יואל ג, א). כולם יזכו להגיע למדרגת נבואה, וזוהי ודאי הבטחה גדולה. כמו במתן תורה, שכל עם ישראל היה בדרגת נבואה³, נגיע שוב למדרגה כזאת, שכולנו נהיה במדרגת נבואה. גם לזה אנו מצפים, וגם זה כלול ב"צפית לישועה".

אנו מצפים גם לחידוש מלכות בית דוד, ולסנהדרין שתחזור למקומה. הרי זה עיקר תפקידו של בית המקדש, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", כמו שאומר הנביא: "וְהָיָה בְּצֵאתֵךְ מִן הַיַּם הַיָּמָיִם... וְהָלַכְתָּ עִמָּם רַבִּים וְאָמְרוּ: לָכֵן וְנַעֲלָה אֵל הַר ה', אֶל הַיָּמִים..."

"אֶת קַרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי... תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ"

הגמרא אומרת: "בשעה שמכניסין אדם לדין (אחרי מותו), אומרים לו... צפית לישועה"? (שבת לא, א) כלומר: האם צפית לביאת המשיח ולגאולתן של ישראל?
אם שואלים שאלה כזו בדינו של אדם, משמע שיש חיוב כזה, לצפות לישועה. ובאמת, חיוב זה נזכר כבר בי"ג עיקרי האמונה: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אהיה לו בכל יום שיבוא". וכפי שדקדק הרב מבריסק, מרן הגרי"ז זצ"ל, שבעיקר זה - בשונה משאר העיקרים - לא די בעצם האמונה, שיאמין בביאת המשיח, אלא צריך גם לצפות ולרצות שיבוא! זהו חלק חשוב מן העיקר הזה; וכפי שכתב הרמב"ם: "כל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו... הוא כופר" (הלכ' מלכים פי"א ה"א), כי חסר לו בעיקרי האמונה. זהו ששואלים את האדם בדינו, האם ציפה לישועה. כי צריך גם לרצות את הישועה, ולצפות לה!¹

היכן נזכר החיוב זה, לצפות ולקוות לישועה? כמדומני שחיוב זה נרמז בפרשתנו. הקב"ה אומר למשה: "צו את בני ישראל ואמרת אליהם, את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדי" (במדבר כח, ב). מה פירוש "תשמרו להקריב"? בפשטות, הכוונה היא שיש לשמור ולהקפיד שהתמידים יוקרבו יום יום כסדרם, שנים ליום, אחד בבקר ואחד בין הערבים. אבל לשמירה ישנה גם משמעות נוספת. "וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדְּבָר" (בראשית לז, יא), פירש רש"י - "היה ממתין ומצפה מתי יבוא". (וע"ש שהביא דוגמאות נוספות לכך, ששמירה מתפרשת לפעמים במובן של צפייה). אם כך, גם "תשמרו להקריב לי במועדי" ניתן לפרש במובן של צפייה. פירושו של הפסוק יהיה א"כ כך: גם בזמן שאינכם יכולים להקריב את התמיד, כי המקדש חרב ואי אפשר להקריב קרבנות בפועל, לפחות "תשמרו להקריב לי במועדי". שתשאר לפחות שאיפה להקריב. זה, אולי, המקור בתורה לחיוב של "צפית לישועה"².

בימות המשיח לא יהיה קל יותר!...

בענין החיוב של "צפית לישועה", צריך להבין, למה בדיוק צריכים לצפות? הפסוק שהבאנו מדבר אמנם על קרבן התמיד, שצריך לצפות מתי נזכה שוב להקריב את קרבן התמיד, אבל הישועה הרי איננה כוללת רק את חידוש הקרבת התמיד. אנו מצפים לחידוש עבודת הקרבנות כולם, וכן לבנין בית המקדש. אמנם מקריבין אע"פ שאין בית (עדויות פ"ח מ"ו), אבל בכל זאת יותר טוב להקריב בבית. ואת עבודת יוה"כ הרי

חָטָא, בְּךָ בְּפָרְךָ בְּקָרְבָּן תְּמִיד מְכַפְּרֶיךָ". שלא היה אדם לן בירושלים ובידו עֶזְרָא, כי תמיד של שחר היה מכפר על כל העבירות שנעשו במשך הלילה, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על כל העבירות שנעשו במשך היום (במד"ר כא, כא). ונשאלת השאלה: למה רק "בְּךָ אָנוּשׁ לְךָ מִבְּלֵי חָטָא"? הרי התמיד מכפר על כלל ישראל בכל מקום שהם! אבל יכול להיות, שאמנם התמיד מכפר על כל ישראל, אבל בירושלים הוא משפיע יותר, מהטעם שאמרו התוספות, שרואים כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם, ואז מתעוררים יותר לעבודת ה' מאשר במקומות אחרים.

כפי שאמרנו, עיקר הגאולה הוא שיוכלו לעסוק בתורה בנחת, בלי מפריע. שמישיח, אליהו, וסנהדרין, ואולי גם משה רבינו, ילמדו אותנו תורה, זהו עיקר הגאולה שאנו מצפים לה. אבל בינתיים, עד שלא זכינו לגאולה הזאת, הישיבות הן מְעִיִן ימות המשיח בעולם הזה. מחוץ לישיבות - אדם עסוק, אבל בישיבות פנויים ללמוד תורה. גם מי שהוא מחוץ לישיבה, צריך לקבוע עתים לתורה, אבל בישיבות צריך לקבוע את כל היום לתורה. הישיבות הן מְעִיִן ימות המשיח כבר עכשיו, בעולם שלנו⁴. "לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאַה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". בישיבות צריך ללמוד לירא את ה', ללמוד מוסר, להתבונן בגדולי תורה, ולשאוף לגדלות בתורה. הרמב"ם אומר, שלא שבט לוי זכה להיות נחלת ה', אלא כל מי שפרק מעליו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם והתקדש בלימוד תורה, ה' הוא נחלתו, וה' יספק לו את כל צרכיו (רמב"ם הלכ' שמיטה ויובל פי"ג ה"ג). לכן, כשאדם הולך לישיבה ללמוד תורה ולגדול בתורה, הוא צריך לפרוק מעליו את כל החשבונות. לא לעשות תכניות, אהיה בישיבה כך וכך שנים ואח"כ אעשה משהו אחר. אלא להשקיע את כל ראשו - ולא רק ראשו ורובו - אלא כל ראשו בישיבה, בלימוד התורה. היה רצוי שאדם ירגיש את עצמו כמו יצחק אבינו שהולך לעקדה. יצחק אבינו הולך לעקדה לעשות רצון ה', ולא עושה חשבון מה יהיה אחר כך. למה? - כי הוא הולך להשחט ולהשרף, ואחרי זה - אין "אחר כך"! ככה צריך להרגיש תלמיד בישיבה. לא שח"ו ישחט וישרף, אנו מקוים שיאריך ימים, אבל צריך להרגיש שאין "אחר כך". להרגיש שהתורה איננה רק שלב זמני, אלא היא התכלית הסופית. זו המטרה, לגדול בתורה. אם אח"כ בכל זאת צריך לצאת מהישיבה לעבוד לפרנסה, אז צריך לצאת. ואם צריך ללכת לצבא, צריך ללכת לצבא. אבל הישיבה תהיה המטרה. היא התחנה הסופית. כל השאר זה החשבונות הרבים.

השבת - מעין עולם הבא

עוד דבר שיש לנו בעוה"ז שהוא מעין עולם הבא, זו שבת קודש. השבת היא "אחד מששים לעולם הבא" (ברכות נו, ב), ובנוסף המקובל יותר - מְעִיִן עולם הבא. גם בשבת אדם פורק מעליו את כל החשבונות. "שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ פֶּלַח מְלֶאכֶתְךָ" (שמות כ, ח), אומר רש"י: "כשתבוא שבת, יהא בעיניך כאילו מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה". אמנם ההלכה היא שדיבור בעסקיו בשבת אסור אבל הרהור מותר (שבת ק"ג, ב), אבל מדת חסידות שגם לא יהרהר בעסקיו בשבת (שו"ע או"ח סי' ש"ו סע' ח'), רק בתורה ויראת שמים. כי שבת היא

בית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וְיָרְנוּ מִדְּרָכָיו, וְנִלְכָּה בְּאַרְחֵיהֶיו. פי מְצִיִן תַּצֵּא תוֹרָה, וְדַבֵּר ה' מִירוּשָׁלַם" (ישעיהו ב, ב-ג). כשבית המקדש אינו קיים, אומרת הגמרא שאי אפשר לדון דיני נפשות. למה? כי המקדש משפיע שפע של רוחניות, ואז הסנהדרין יכולים לכוון לאמיתתה של תורה. אבל כשהמקדש אינו קיים, מי יודע, אולי יש איזה צד זכות שנעלם מעיני הסנהדרין. בשאר הדברים הסנהדרין פוסקת גם כשאין מקדש. באיסור והתר, בדיני ממונות, ב"ד פוסקים גם כשאין מקדש. אבל בדיני נפשות, שהם חמורים יותר, אסור לדון כשאין מקדש. מפני שהמקדש נותן רוח הקודש לחכמים, שלא יתעלם מהם שום דבר.

אבל לא רק דיני נפשות חסרים לנו, אלא כל התורה כולה חסרה לנו! חז"ל הרי קבעו תענית על כך, שיש כ"כ הרבה מחלוקות בין בית שמאי ובית הלל, ונעשתה תורה כשתי תורות (עי' שו"ע או"ח סי' תק"פ סוף ס"ב). כל שכן אצלנו, שנעשתה תורה כמאה תורות! דעת הרי"ף, ודעת רבינו תם, ודעת רש"י, ודעת הרמב"ם, וכן שאר גדולי ישראל. נעשתה תורה כמאה תורות, ואין הלכה ברורה. צריך להתפלל ולצפות שתחזור הסנהדרין ותהיה לנו תורה אחת, ולא מאה תורות.

אנו מתפללים שתהיה סנהדרין, שיהיה משיח, שיבוא אליהו, אולי משה רבינו כבר יקום בתחיית המתים, אז יאמרו לנו מה נכון ומה לא נכון. תהיה רוח טהרה בעם ישראל, ואז ממילא לא יהיו כ"כ הרבה עבירות של גניבה וגזלה שפיכות דמים ולשון הרע, כל זה יעלם כשתהיה רוח טהרה בעם ישראל, רוח הקודש.

הישיבה - מעין ימות המשיח

הרמב"ם אומר, שכל ההבטחות לימות המשיח, שיהיה לישראל שקט מהאומות ושפע כלכלי, הכל נועד כדי שישראל יתפנו לעסוק בתורה ותרבה הדעת (רמב"ם הלכ' תשובה פ"ט ה"ב). זאת כל המטרה. השכר האמיתי הוא בעולם הבא, אבל ימות המשיח הם האמצעי להגיע על ידם לחיי העוה"ב. ע"י שיהיה שקט מהאומות, שלא ישלטו עלינו, ויהיה שפע כלכלי, יהיו פנויים לעסוק בתורה. כל ההבטחות של התורה, "וְהִשִּׁיג לְכֶם יְדֹשׁ אֶת בְּצִיר, וּבְצִיר יִשָּׁג אֶת יָרֵעַ" (ויקרא כו, ה), אם תתקיימה, כיצד יהיו פנויים לעסוק בתורה? - אלא שאז יתקיים גם "וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צִאֲנָקָם, וּבְגֵי נָכַר אֶפְרָיִם וְכַרְמֵיכֶם" (ישעיהו סא, ה). ממילא, הדיש והבציר לא יפריעו לעסוק בתורה.

גם חזרת הכהנים לעבודה מביאה יראת שמים. התורה אומרת בפרשת מעשר שני, שצריך להביא את המעשר השני לירושלים, "לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאַה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (דברים יד, כג). איך ילמד אדם ליראה את ה' כל הימים ע"י אכילת מעשר שני בירושלים? ביארו התוספות: "לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה - היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה" (תוס' ב"ב כא, א ד"ה כי מציון). הוא רואה את הכהנים בעבודתם, ואת הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית, ועל ידי זה נכנסת בו יראת שמים.

באמת שאלו אותי היום, בקינות לתשעה באב ("ציון ידידות ירד" וכו') אומרים על ירושלים: "בְּךָ בְּרִנָּה אָנוּשׁ לְךָ מִבְּלֵי

שאפשר לזכות בהן ביום הזה. אפשר להגיע ליותר דבקות בה' ביום השבת, שהוא יום מנוחה וקדושה, יום שהלב פנוי יותר למחשבות קודש. אנו מבקשים מה' "שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו", כי התכלית של השבת היא שנהיה עסוקים בעבודת ה', ואם יש ח"ו צרה ויגון ואנחה בשבת, זה מפריע לנו. לכן אנו מתפללים לה', שנהיה פנויים לקבל את קדושת השבת, ואת ההשגות הגבוהות של השבת. שתהיה לנו "מנוחה שלמה שאתה רוצה בה". לשאוף להתקרב אל ה', להתקרב לחיי עולם הבא, ולהכניס את העולם הבא כבר כאן, אל תוך חיי העולם הזה¹³.

ביום הכיפורים אדם צריך להיות כל כך קרוב לקב"ה, שהאוכל לא חסר לו. הוא מרגיש קרבת אלקים עם זה שהוא לא אוכל ולא שותה. הגאון רבי מנחם מנדל מקוצק זצ"ל אמר, ששני צומות קל לצום - תשעה באב ויוה"כ. ביום הכפורים - מי רוצה לאכול. ובתשעה באב - מי יכול לאכול. מי שמרגיש באמת את אבלות החורבן בתשעה באב - לא מסוגל לאכול. ומי שמרגיש את מתיקות קירבת ה' ביום הכפורים, את השמחה בקב"ה ובקדושת היום הזה - לא מרגיש צורך לאכול. כך זה ביום הכפורים ובתשעה באב. אבל בשאר שבתות וחגים התורה ציותה לאכול, כי אדם מטבעו צריך אכילה ושתיה כדי שהגוף יהיה מרוצה. אבל אחרי שהגוף מרוצה - צריך לשמוח בה', ולא בצ'ולנט.

"אֵת שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקֳדְשֵׁי תִירְאוּ"

אך כמובן, כל הדברים האלה אינם מהווים תחליף לבית המקדש ולירושלים. אנו רוצים את ירושלים, ורוצים את בית המקדש. אמנם הרב הדרי שליט"א מביא תמיד את דברי רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, שקדושת שבת היא כעין קדושת המקדש, רק ששבת היא בזמן והמקדש הוא במקום ("פרי צדיק" פרשת בראשית סוף אות א', ובעוד הרבה מקומות אחרים)¹⁴, אבל בכל זאת אנו צריכים את שני הדברים, גם קדושת הזמן וגם קדושת המקום.

התורה אומרת: "אֵת שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקֳדְשֵׁי תִירְאוּ, אֲנִי ה'". פסוק זה מופיע בתורה פעמיים. פעם אחת בפרשת קדושים (ויקרא יט, ל), ועוד פעם אחת בסוף פרשת בהר (שם כו, ב). למה נאמר פסוק זה פעמים? נראה לפרש, שרק המילים זהות, אבל הכוונה שונה ממקום למקום. בפרשת קדושים, הכוונה ב"שַׁבְּתֵי" וב"מִקֳדְשֵׁי" לשַׁבַּת הימים ולבית המקדש, ובפרשת בהר הכוונה היא לשַׁבַּת הארץ ולארץ הקודש. ארץ הקודש היא כעין הרחבה של המקדש, וא"כ יש מקום לפרש שב"מִקֳדְשֵׁי" הכוונה היא לארץ הקודש. פרשת בהר הרי עוסקת בשנת השמיטה, א"כ סביר להניח, שבהקשר הזה, הפסוק "אֵת שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ" וכו' מדבר על שבת הארץ וקדושתה.

על כל פנים, השבת והמקדש קרובים זה לזה וכרוכים זה בזה. נכון שיש לנו שבת, אבל צריך גם את המקדש. אי אפשר להסתפק באחד מהם בלבד. מה גם, שבלי המקדש - גם השבת חסרה, שהרי איננו יכולים להקריב בה את קרבן המוסף של יום השבת. יהי רצון שנזכה באמת לגאולה שלמה, מהרה יבנה המקדש, ונזכה לתמידים כסדרם ומוספם כהלכתם, ובסוף נזכה ליום שכולו שבת.

תחנה סופית, היא מעין עוה"ב, ואחריה - אין כלום. [יתכן שתפסיקו זו, שהשבת היא "תחנה סופית" שאין אחריה שום דבר נוסף, היא שעמדה ביסוד המחלוקת הידועה של הביתוסים עם חז"ל בענין ספירת העומר. הביתוסים הרי פירשו, שמה שנאמר בתורה "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמִּצְרַת הַשֶּׁבֶת" (ויקרא כג, טו), הכוונה היא למחרת שבת בראשית (שבתוך הפסח), ולא קבלו את דברי חז"ל, שהכוונה היא למחרת יום טוב ראשון של פסח. למה לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל? מה היה אכפת להם לספור ספירת העומר מיום זה או מיום אחר? חשבתי לבאר כך: השבת הרי רומזת לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת (משנה סוף מס' תמיד), שאין אחריו שום דבר נוסף. ואם כן, כשהתורה מדברת על "מחרת" השבת, לא מסתבר שכוונתה לשבת בראשית, הרומזת לעולם הבא, שאין לו "מחרת". אם היתה התורה רוצה לדבר על יום ראשון בשבוע, היתה מכנה אותו "יום ראשון בשבת", ולא "מחרת" השבת. לכן הבינו חז"ל, ש"מחרת השבת" מוכרח להתפרש כמחרת יום ראשון של פסח, ולא מחרת שבת בראשית, שהיא "תחנה סופית" שאין אחריה כלום. [אמנם בגמרא מובאים טעמים אחרים לפירושה של חז"ל בפסוק זה, ואולם ידועים דברי הגר"א ז"ל, שלחז"ל היו תמיד טעמים נוספים לדבריהם, חוץ מן הטעמים שמסרו לנו⁵, וא"כ יתכן שגם הטעם שאמרנו הוא אמת. ועי' ברמב"ם (הלכ' תמידין ומוספין פ"ז הי"א), שגם הוא הביא הוכחה מְשָׁלוּ לנכונות מסורת חז"ל בפירוש הלשון "מחרת השבת"]. ע"פ זה מובן, למה לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל בענין זה. הביתוסים הרי כפרו בעולם הבא (אבות דר"נ פ"ה); טענו שאין אחרי העולם הזה עולם נוסף שכולו שבת. לכן לא יכלו להסכים לפירושה של חז"ל על "ממחרת השבת", ופירשו את הפסוק באופן אחר⁶.

בשבת אפשר להשיג השגות רוחניות שאי אפשר להשיג בימות החול. "טועמיה חיים זכו" זה לא רק לטעום קצת מהצ'ולנט בערב שבת, שגם זו מצוה⁷, אך לא זה עיקר הענין זל "טועמיה חיים זכו". העיקר הוא לטעום את טעם השבת עצמה, מה שהשבת נותנת לאדם, להרגיש את המתיקות של לימוד תורה בשבת. גדולים רבים העידו על עצמם, שהצליחו להשיג בלימוד התורה בשבת הרבה יותר מאשר בחול⁸. מפני שהשבת היא מעין עולם הבא, ובעולם הבא - כשהנשמה משוחררת מכבלי הגוף - השגותיה הרוחניות גבוהות יותר מאשר בעולם הזה⁹. השבת נקראת "מתנה טובה" שהקב"ה נתן לנו (שבת י, ב), מפני שיש בה יותר קרבת אלקים מאשר בחול. זוהי המתנה הטובה שבשבת - קרבת האלקים שאנו זוכים לה ביום הזה¹⁰.

אמנם מרבים גם באכילה ושתיה בשבת, ומשתדלים להכין לה מאכלים משובחים, אך כבר אמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל (בשם הגר"י מסלנט זצ"ל), שהגם שמצוה לאכול צ'ולנט בשבת, יש להזהר שלא להכניס גם את השבת אל תוך הצ'ולנט ולאכול גם אותה עמו! (עי' מכתב מאליהו ח"א עמ' 227) וכונתו רצויה, שעונג שבת אסור שיתבטא רק באכילת צ'ולנט ושאר מעדנים, אלא צריך להתענג גם מהצד הרוחני של השבת¹¹. "אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל ה'" נאמר על השבת (ישעיהו נח, יד), ולא "אז תתענג על הצ'ולנט"¹². עיקר השבת הוא ההשגות הרוחניות

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. וכתב בסידור היעב"ץ, דבברכת "את צמח דוד עבדך", כשאומר "כי לישועתך קוינו כל היום", "תכוין שאתה מצפה לישועה קרובה בכל יום, כדי לידע מה להשיב פתגם כשיכניסוך לדין וישאלוך, ולא תגמגם" (וכן מובא ב"שלמי צבור" למהרי"ט אלגאזי, בסידור "אוצר התפלות", ועוד).
2. ועיי גם מה שכתב הסמ"ק (מצוה א'), שמקור חיוב זה הוא במצות "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ, ב).
3. שנאמר: "פָּנִים בְּפָנִים דָּבַר ה' עִמָּךְ בְּהַר מִתְּוֵךְ הָאֵשׁ" (דברים ה, ד). ומ"מ, לא היתה דרגת התגלות זו כמדרגת "פנים בפנים" שהיה מתגלה בה הקב"ה אל משה לדבר עמו (עיי רמב"ן דברים לד, י).
4. עיי להלן הערה 13.
5. זה לשון ה"משך חכמה" (שמות יב, א): "מקובלים אנחנו מרבינו הגר"א, דאם כי חז"ל פירשו טעמם, בכל זאת עוד השאירו טמונים בסתר לבבם טעמים לאלפים גדולים ורבים, אבל לא זה לאוון המון בני ישראל". וכן מובא בשם הגר"א בספר "פאת השולחן" (סי' ב' ס"ק ל"ב).
6. וגם ענינים אחרים שנחלקו בהם הצדוקים על חז"ל נבעו משיטתם הכפרנית - עיי "שם משמואל" (משפטים תרע"ד) בענין מה שהיו הצדוקים אומרים: יחיד מתנרב ומביא קרבן תמיד (מנחות ט, א). ועיי שיחת הרב שליט"א לפרשת כי תשא תשס"ח, בענין מה שנחלקו הצדוקים על חז"ל בפרה אדומה ואמרו, במעורבי שמש היתה נעשית (פרה פ"ג מ"ז).
7. "מצוה לטעום מכל תבשיל בערב שבת כדי לתקנו יפה... ורמז לזה - טועמיה חיים זכור" (משנ"ב סי' ר"נ סוף ס"ק ב').
8. וכדברי האבן עזרא: "כי ה' קידש זה היום, וְזָמְנוּ לְקַבֵּל הַנִּפְשׁוֹת הַתּוֹסֶפֶת חֲכָמָה יוֹתֵר מִכָּל הַיָּמִים" (אבן עזרא שמות כ, ה). וכן כתב גם בפירושו לספר בראשית ב, ג). וכן כתב ב"בן איש חי" (פרשת שמות, שנה שניה): "כתבו המקובלים, שגדול הפועל הנפעל מעסק התורה בשבת אלף פעמים מן הנעשה בחול". ועיי ב"שערי תשובה" (אור"ח סי' ר"צ סק"ב) בשם האר"י ז"ל, שהמחדש חידושי תורה בשבת, מעטרין לאביו בעולם העליון, ולכן נסמכה מצות שבת למצות כיבוד אב [בעשרת הדברות, וכן בפסוק: "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ" (ויקרא יט, ג)]. וגם זה מורה על מדרגתו המיוחדת של לימוד התורה ביום השבת דוקא. ועיי משנ"ב (סי' ר"צ סק"ג) בשם הזוהר, שמצוה לחדש חידושי תורה בשבת.
9. וכן בארץ ישראל - ש"מי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא" (אב"ע בראשית לג, יט) - אפשר להגיע להשגות בתורה יותר מאשר בחו"ל, כמו שכתב הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל: "העוסק בתורה בארץ ישראל זוכה לסייעתא דשמיא מרובה והשפעה מיוחדת... ובדורנו אנו רואים בחוש, כיצד צעירים העוסקים בתורה מתפתחים בארץ ישראל... ומשיגים הרבה יותר מאשר משיגים בחינוך התורני בשאר הארצות" (מכתב מאלהו ח"ג עמ' 196).
10. וזהו ענין הנשמה היתרה שנותן הקב"ה בכל אדם בערב שבת (ביצה טז, א), כפי שפירש ה"שיטה מקובצת" (שם) את ענינה, ש"חל עליו שפע אלקי וְשִׁקְלָל יוֹתֵר, לעסוק בתורה ולעיין במעשה ה'". ועיי גם בהערה הבאה.
11. וזה לשון הרמב"ן בביאור הפסוק "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ": "וטעם (=ופירושו) 'לְקַדְשׁוֹ', שיהא זכרונו בו להיות קדוש בעינינו... שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה'".
12. ומה שפירש רש"י, שנשמה יתירה שנותן הקב"ה באדם בשבת, היינו רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לַרְנָה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו" (רש"י ביצה טז, א ד"ה נשמה יתירה), דלכאורה פלא הוא: הזוהר נשמה יתירה! ? הלא אין זה אלא ג' ו' יתר! אלא שפירשו בזה, שדוקא מפני שיש באדם נשמה יתירה, מסוגל הוא לאכול ולשתות יותר בקדושה, "ואין נפשו קצה עליו" - הנשמה אינה סולדת מאכילה זו - כי אין זו אכילה של גוף, אלא אכילה של קדושה, והיא אכילה רוחנית כאכילת קדשים. ועיי עוד בענין זה ב"ישראל קדושים" לרבי צדוק הכהן מלובלין (ריש אות ה' ד"ה ובמג"א). [זהו גם הטעם לכך, שמי שאינו שומר שבת אינו יכול להרגיש את טעמו של התבלין ששמו "שבת" הנמצא בתבשיל של שבת (שבת קיט, ב). כי טעמו של תבלין זה הוא רוחני, ולא גשמי, ורק שומרי שבת מרגישים אותו. ואע"פ שגם גוי מרגיש שתבשיל של שבת ריחו נודף, ויש בו דבר מיוחד (שם), זהו מפני שחוש הריח הוא חוש רוחני ביחס לשאר החושים, ומרגיש גם בדברים רוחניים (עיי בני יששכר, מאמרי חודש סיון מאמר ד' אות ח'). אבל בחוש הטעם - אין הגוי מסוגל להרגיש טעמו של תבלין זה].
13. כתב השל"ה: "כבר דקדקו בספר הבהיר (אות ק"ס), מה זה עולם 'הבא', עולם 'שיבוא' הוה ליה למימר כו', עיי שם. אבל על דרך הפשט הוא בא גם עתה, למי שזוכה ודבק בו יתברך רואה עולמו בחייו" (של"ה פרשת ויקהל פקודי, תורה אור). ולפי האמור כאן למעלה, הזמן המסוגל לזה ביותר הוא ביום השבת.
14. וכן כתב המלבי"ם על הפסוק "אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ, אֲנִי ה'" (ויקרא יט, ל), וז"ל: "קדושת ה' מתפשטת בעולם, שנה, נפש. וכמו שפנפנש, הלב יש בו סגולה יותר מכל הגוף, פן בעולם פִּחַר בְּמִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ, וּבִשְׁנֵי פִּחַר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. זה הלב בְּמִקּוֹם, וזה הלב בְּזָמַן".